

події злочину. Назагал, дотримання всіх необхідних складових такої діяльності цілком забезпечить якість проведення судової психологічної експертизи з використанням поліграфа, а професіоналізм експерта-поліграфолога гарантуватиме її результативність. Отримані ним висновки у подальшому підлягатимуть судовій оцінці як і будь-який інший доказ, що зібраний у конкретному відкритому кримінальному провадженні щодо розслідуваного кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Державні стандарти України / Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org>.
2. ДСТУ 8692:2016 «Поліграф. Технічні умови» / Колегія поліграфологів України. URL: <https://kr-ua.com.gov.ua>.
3. Про прийняття національних стандартів Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_sudovu_ekspertizu.htm.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України станом на 1 черв. 2012 р. Кримінальний процесуальний кодекс України. Київ : Алерта, 2012. 304 с.

Нестор Наталія Володимирівна,

заступник директора з наукової роботи Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, доктор юридичних наук, старший дослідник, заслужений юрист України

Полянський Антон Олександрович,

завідувач лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, доктор юридичних наук, доцент

Баулін Олег Вячеславович,

завідувач відділу наукової та нормативно-методичної діяльності лабораторії організації наукової, методичної діяльності,

нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На ефективність судово-експертного забезпечення правосуддя в умовах воєнного стану впливають різні фактори, обумовлені як негативними наслідками розпочатої рф агресивної війни проти України та тимчасової окупації частини її території російськими військами (небезпека для життя і здоров'я під час виконання співробітниками спеціалізованих державних установ судової експертизи своїх службових обов'язків; надмірне навантаження на судових експертів, які проводить балістичні, вибухо-технічні, молекулярно-генетичні та інші експертизи у кримінальних провадженнях щодо злочинів російських окупантів), так і якість нормативно-правового регулювання порядку використання спеціальних знань під час здійснення судової і правоохоронної діяльності, стан дотримання цього порядку, рівень обізнаності суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів та інших, практикуючих у сфері здійснення судочинства фахівців, про можливості та останні досягнення судової експертизи тощо.

Правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності визначені у Законі України «Про судову експертизу», проведення судових експертиз та інші форми використання спеціальних знань судових експертів передбачені у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України), Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК України), Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України), Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) та деяких інших законах України (Законі України «Про виконавче провадження», Законі України «Про Конституційний суд України» тощо).

Крім проведення судової експертизи як основної форми використання спеціальних знань у всіх видах судочинства, судові та правоохоронні органи, адвокати та інші учасники процесуальних відносин можуть залучати судових експертів як спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій, для надання консультацій або здійснення експертних досліджень.

Кожна судова експертиза, особливо якщо закон передбачає її обов'язкове проведення тільки в державних спеціалізованих судово-експертних установах, являє собою складний багатоепізодний процес, що є результатом як ініціативи сторін певного судового провадження та реалізації повноважень суду або іншого уповноваженого законом на призначення або замовлення судової експертизи суб'єкта правовідносин (слідчого, прокурора тощо), так і сукупності дій організаційного, методичного, технологічного характеру різних суб'єктів судово-експертної діяльності, спрямованих на ефективне виконання рішення про призначення експертизи (ухвали суду, постанови слідчого, прокурора тощо), дослідницьких дій судового експерта (судових експертів) з проведення судової експертизи та дій з оформлення її результатів у вигляді висновку експерта.

На сьогодні процедура призначення і проведення комісійних, комплексних, додаткових і повторних судових експертиз у окремих видах судочинства на законодавчому рівні є дещо розбалансованою, оскільки проведення таких експертиз передбачають статті 111, 112, 113 ЦПК України, статті 105, 106, 107 ГПК України, статті 109, 110, 111 КАС України. В Законі України «Про судову експертизу» йдеться лише про спільні експертні комісії в контексті міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи, коли виникає необхідність у залученні фахівців з інших держав і включенні їх до складу експертних комісій для спільного проведення судових експертиз (стаття 23), а про повторну судову експертизу згадується як про гарантію незалежності судового експерта та правильності його висновку (стаття 4). Про існування інших видів таких експертиз (комплексної, додаткової) у цьому Законі не зазначено.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає можливість призначення і проведення лише однієї комплексної експертизи - комплексної психолого-психіатричної і психологічної експертизи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого (стаття 485), проведення комісійних, додаткових і повторних експертиз цей Кодекс не передбачає. І це не зважаючи на те, що за даними аналітичної звітності щодо експертного забезпечення правосуддя у 2023 році та за перший квартал 2024 року, які опубліковані на офіційному сайті Міністерства юстиції України [1], із загальної кількості судових експертиз, проведення яких здійснювалось у науково-дослідних установах судових експертиз, понад 70 % таких експертиз стосувалось кримінальних проваджень, в яких органи досудового розслідування, прокуратури і суду завжди повинні діяти тільки у спосіб, прямо передбачений законом, а в силу положень

частини першої статті 86 КПК України, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом.

У той же час, у кримінальних провадженнях комплексні, комісійні, повторні і додаткові експертизи є досить поширеними, і зараз вони проводяться на підставі положень Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (далі – Інструкції), в якій зазначено, що згідно з процесуальним законодавством України експертами виконуються первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи [2], наводяться визначення цих видів експертиз та детально регулюються питання, пов'язані порядком проведення даних експертиз і оформленням висновків за результатами їх проведення (пункти 1.2.13., 3.7, 4.4 та інші Інструкції). Отже, ці положення не у повній мірі узгоджуються з нормами, закріпленими у статті 242 КПК України, в якій визначені загальні підстави для проведення експертизи.

Виходячи зі зазначеного, а також вимог частини третьої статті 9 КПК України про те, що «Закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу» [3], для уникнення питань щодо законності призначення та проведення комплексних, комісійних, додаткових і повторних експертиз у кримінальному судочинстві, потрібно доповнити статтю 242 КПК України положеннями про підстави для проведення вказаних видів експертиз.

Список використаних джерел

1. Експертне забезпечення правосуддя. I квартал 2020 року – I квартал 2024 року. URL: https://minjust.gov.ua/zvitnist/expert_support_of_justice (дата звернення 12.06.2024).

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 3 листопада 1998 р. за № 705/3145. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення 12.06.2024).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 12.06.2024).